

Bronisława Kopczyńska-Jaworska

"Lud"

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 9/1-4, 529-531

1947

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Numery IV, V, VI wydane zbiorowo w jednym zeszycie poświęcone są Zjazdowi naukowo-literackiemu im. Bolesława Prusa, który odbył się w dniach 29—30.IX.46 r. w Warszawie, zgromadzając około 200 osób.

Artykuły drukowane w tych numerach były wygłoszone poprzednio na Zjeździe. **J a n i n a K u l c z y c k a - S a l o n i** zapoznaje ze „**Stanem badań nad Prusem**“. Jest to szczegółowe zestawienie bibliograficzne, w którym interesującym dla socjologa szczegółem jest porównanie ilości prac poświęconych Sienkiewiczowi, których Korbut podaje 216, a Prusowi — liczących tylko 61.

S t. A d a m c z e w s k i w artykule pt. „**Etyka pisarska Prusa**“ udo-
wadnia, że metodą estetyczną Prusa była jego etyka. Zaznacza, że Prus. „dla artystycznego porozumienia się z czytającym szuka nie najefektywniejszej, lecz najprostszej formy“. I w tym zapewne tkwi tajemnica dawniejszego niedoceniań Prusa—beletrysty, a dzisiejszego jego renesansu. Najważniejszy problem naszej epoki podnosi **F e l i k s A r a s z k i e w i c z** w artykule pt. „**Prusowska teoria czynu**“. Uprzytomnia jak bardzo nam bliskie są poglądy Prusa, np. na cywilizację, która według niego polega przede wszystkim na rozwoju rzeczy, użytecznych... opierających się na idei współdziałania“.

W „Zagadnieniach literackich“ znajdujemy poza tym następujące prace: **K a r o l Z a w o d z i ń s k i**: **Wersyfikacja „Dożywocia“**; **S t. S z u m a n**: **Budowa utworu literackiego**; **Z. S t i e b e r**: **Kilka uwag o archaizmie językowym w polskiej literaturze pięknej**. Obszerny dział „Wśród czasopism“ prowadzi stale **Andrzej Boleski** omawiając pojawiające się w czasopismach zagadnienia. „Ocenami i sprawozdaniami“ zajmuje się **J. Kulczycka-Saloni**.

A n n a P o g o n o w s k a (Łódź).

„LUD“

„Lud“ organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego pod red. **Józefa Gajka** i **Tadeusza Seweryna**, t. XXXVI za lata wojenne 1939—1945, str. 502.

Pierwszy powojenny numer „Ludu“ zawiera liczne rozprawy, bogaty dział recenzji, dział spraw muzealnych, oraz kronikę działalności Towarzystwa Ludoznawczego i innych ośrodków badań etnograficznych. Kronikę otwierają wspomnienia pośmiertne i bibliografia prac długoletniego redaktora „Ludu“ **Prof. Adama Fishera** oraz **Prof. Dr Stanisława Poniatowskiego**.

W dziale rozpraw znajduje się wojenna praca **A d a m a F i s h e r a** — „**Monografia Zoriana Dołęgi-Chodakowskiego**“ (**Adam Czarnocki 1784—1824**), w której podane jest wiele wiadomości biograficznych o **Chodakowskim**. W monografii tej **Fisher** podkreśla jego rolę jako jednego z etnologów polskich, interesującego się głównie sprawami Słowiańszczyzny. Również wojenna jest praca **S t. P o n i a t o w s k i e g o** — „**Makavarata**“. Jest to przedmowa autora do projektowanego większego dzieła mającego objąć szereg prac nad wytworami kulturowymi i ich genezą. Pierwszą częścią „**Makavaraty**“ miał być następny artykuł **S t. P o n i a t o w s k i e g o** pt. „**Metoda badań genezy wytworów kulturowych**“. Na wstępie autor przeciwstawia dwa skrajne

stanowiska metodologiczne w etnologii: funkcjonalizm i historyzm, a w dalszym ciągu omawia swoje własne stanowisko. Określa je przez analizę zakresu etnologii jako nauki i przez próbę podziału faktów etnologicznych ze specjalnym zwróceniem uwagi na wieloznaczność i niejasność dotąd używanych terminów.

H a l b a n L e o n — „**O potrzebie badań socjologicznych nad religijnością**“. Autor zwraca uwagę na potrzebę teoretyczną i praktyczną pogłębienia wiadomości w zakresie zjawisk religijnych. Rolą historii i ludoznawstwa byłoby „ustalenie znaczenia chrześcijaństwa, oraz elementów religijnych ubocznych w poszczególnych okresach naszej przeszłości i dążenie do jasnego obrazu współczesnego obrazu religijności Polski“. Umożliwiłoby to określenie roli czynników wierzeniowych w różnych dziedzinach życia społecznego. Dotychczasowa literatura naukowa, dotycząca zjawisk religijnych, obciążona jest — zdaniem autora — błędami przebrzmiałych kierunków naukowych, politycznych i społecznych. Poza tym nie ma jeszcze wypracowanych metod badawczych. Brak jest definicji pojęcia „zjawisko religijne“, ani nie jest uzgodniona opinia co do istoty religii. W badaniach często się miesza sprawę zasad obowiązujących wyznawców danej religii ze stanem faktycznym. Nie rozróżnia się także subiektywnej i obiektywnej oraz indywidualnej i społecznej roli religii. W dalszym ciągu podkreśla autor konieczność ilościowego ujmowania obserwowanych zjawisk, pomimo niedoskonałości statystyki w ogóle, a w szczególności do badania zjawisk religijnych. Na zakończenie podaje proponowany podział zagadnień religijnych i zwraca uwagę, że ze względu na rozległość zagadnienia badania nad religijnością wymagają pracy zespołowej.

B o ż e n a S t e l m a c h o w s k a w artykule „**Na drodze do teorii sztuki ludowej**“ (Szkic informacyjny) daje zestawienie poglądów na sztukę ludową historyków sztuki, etnografów i socjologów, jak K. Piwockiego, T. Dobrowoiskiego, M. Gładysza, T. Seweryna, J. St. Bystronia i innych, podkreślając, że wszystkie te wypowiedzi dotyczą tylko fragmentów sztuki ludowej, a brak jest jakiegś ogólnej teorii sztuki jako całości. Na zakończenie autorka daje omówienie norm badawczych etnograficznych, socjologicznych, psychologicznych i historycznych w ocenie dzieła artystycznego w zakresie sztuki ludowej.

T a d e u s z S e w e r y n: „**W nauce u zwierząt**“. Praca ta według słów autora jest próbą stwierdzenia związków zachodzących między postępowaniem człowieka a czynnościami zwierząt i ma na celu rzucenie światła na źródło niektórych zjawisk kulturowych. Przedmiotem badawczym tej pracy jest łowiectwo; obserwując metody łowów człowieka autor dochodzi do wniosku, że nauczycielami jego były często zwierzęta. Stwierdzenie to uważa autor za nowe kryterium badawcze, kryterium dawności pozwalające wydzielić z całości kształtu kultury materialnej formy o charakterze animalistycznym. Rozumiejąc ogólnikowość wyników, otrzymywanych przy pomocy swego kryterium i zastrzegając się przed ich interpretacją autor jednak uważa, że stosując je można sięgnąć do właściwych pierwocin różnych kultur.

R e i n f u s s R o m a n: „**Pogranicze krakowsko-góralskie w świetle dawnych i najnowszych badań etnograficznych**“. Praca ta powstała jako wynik badań te-

renowych przeprowadzonych w 1945 r. przez Muzeum Etnograficzne w Krakowie. Badania te miały na celu ustalenie granicy zasięgu grup etnicznych Lachów i Górali. W związku z tym autor omawia sprawę rozgraniczenia grup etnicznych i daje definicję grupy etnograficznej. Następnie wysuwa tezę, że poczucie odrębności grupowej powstaje na skutek zewnętrznie dostrzeganych różnic kulturowych. Praca zawiera mapki zasięgu obu grup, oraz omówienie ubiorów, budownictwa i stosunków międzygrupowych na pograniczu grup oraz sprawę przesuwania się tej granicy etnicznej w ciągu ubiegłego wieku. W związku z powyższym problemem powstała praca M. C z. C h o l e w y pt. „Stroje ludowe ziemi sądeckiej. Rozwój stroju ludowego i jego zasięgi terytorialne“. Praca opatrzona jest także mapką informacyjną.

W artykule „Przyczynek do dawności wytworów polskiej kultury ludowej“ J ó z e f K o s t r z e w s k i daje pobieżne zestawienie występującej w obrębie kultury materialnej ludu polskiego i innych ludów słowiańskich przedżytków sięgających początkami czasów wczesno-historycznych, okresu rzymskiego, czy okresu brązu. Zestawienie to ułatwia określenie dawności pewnych składników kultury materialnej i wykazuje ciągłość kulturową na ziemiach polskich. Podobny lecz bardziej szczegółowy charakter ma praca S t e f a n a N o s k a „Znaleziska w Biskupinie, a współczesna kultura Słowian“. Krótki artykuł S u l o H a l t s o n e n pt. „O jednym z fińskich znaków magicznych“ omawia zasięg i rozpowszechnienie tego znaku w Finlandii, Estonii i Skandynawii, oraz przypuszczenia co do jego genezy. Na zakończenie działu rozpraw M a r i a F r a n k o w s k a w artykule „Regionalne muzea ludoznawcze w Polsce“ pisze o celach i zadaniach muzeów etnograficznych. W dziale recenzji i sprawozdań między innymi znajdują się recenzje z książek: W. M u h l m a n n a — *Methodik der Völkerkunde*, Stuttgart, 1938, L e h r - S p ł a w i ń s k i: *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań, 1946. A. K u t r z e b i a n k a: *Etnografia polskich grup ludnościowych na Zachodzie*, Kraków, 1945. T a d e u s z L e h r - S p ł a w i ń s k i: *Początki Słowian*, Kraków, 1946.

B r o n i s ł a w a K o p c z y ń s k a - J a w o r s k a (Łódź).

„PROBLEMY“

W zakresie popularyzacji wiedzy od grudnia 1945 r. ukazuje się redagowany przez T. Unkiwicza, a wydawany przez spółdzielnię „Czytelnik“ miesięcznik „Problemy“, poświęcony zagadnieniom wiedzy i życia. W piśmie tym ukazały się następujące artykuły bliżej dotyczące socjologii.

S t. O s s o w s k i: *Urbanistyka i socjologia* (nr 1/45); B. S u c h o d o l s k i: *Diagnoza naszych czasów (O książce Mannheima)* (nr 3/46); S t. O s s o w s k i: *W poszukiwaniu własnej osobowości* (nr 4 i 5/46); K. M i c h a ł o w s k i: *Jak powstają kultury* (nr 7/46); T. U n k i e w i c z: *Portret mocarstwa* (nr 8/46); J. B u r n h a m: *Rewolucja administracyjna* (nr 8/46); L u d w i k F l e c h: *Patrzeć, widzieć, myśleć* (nr 2/47).

W. P.